

A HÁZASSÁG A VATIKÁNVÁROSI ÁLLAM JOGRENDJÉBEN

*Megfigyelések a jogforrásokról szóló 2008. október 1-i LXXI. törvény
4. cikk c) pontjához**

Johannes FÜRNKRANZ

kánonjogász, a Hittani Kongregáció Házassági Szekciójának hivatalvezetője

Fordította: TÓTH Tamás

egyháztörténész, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia titkára

1. Bevezetés

A Vatikánvárosi Állam (Stato della Città del Vaticano, SCV) házasságra vonatkozó polgárjogi előírásai még tíz szóból sem állnak.¹ A tanulmány címében megnevezett vatikáni, a Jogforrásokról szóló 2008. október 1-i LXXI. törvény 4. c) pontja ugyanis

---

* Jelen tanulmány a római Libera Università Maria Santissima Assunta egyetemen lévő egyház- és vatikáni jogi iskola, a Scuola di Alta Formazione in Diritto Ecclesiastico e Vaticano, „L’Ordinamento giuridico e finanziario vaticano (2015/16)” című továbbképző tanfolyamának köszönhetően készült. Külön köszönet illeti segítségéért Főtisztelendő Mario Bettero ágostonos atyát, a vatikáni Szent Péter Bazilika plébánosát, valamint Cav. Raffaele Ottaviano urat, a Vatikánvárosi Állam Kormányzóságán belül illetékes Ufficio dello Stato Civile, Anagrafe e Notariato hivatal munkatársát, akik a joggyakorlat jó ismerői.

A szöveg a következő tanulmány aktualizált változata: Johannes FÜRNKRANZ: Die Ehe in der Rechtsordnung des Staates der Vatikanstadt. Beobachtungen zu Art. 4 lit. c der Legge n. LXXI sulle fonti di diritto vom 1. Oktober 2008. *De processibus matrimonialibus (DPM)*, Vol. 24 (2017) [megjelent: 2018], 175–194.; fordította: TÓTH Tamás.

A tanulmány eredeti változatának megjelenését követően a Vatikánvárosi Állam Kormányzóságát átszervezték. A Ufficio dello Stato Civile, Anagrafe e Notariato feladatait 2019. június 7. óta az Ufficio Giuridico (Jogi Hivatal) látja el. (Vö. Legge n. CCLXXIV sul Governo dello Stato della Città del Vaticano, 2018. november 25. *L’Osservatore Romano*, 2018. december 7., 4–5. Art. 17, 3°.)

¹ *A fordító megjegyzése:* világi, főleg a nemzetközi jog és a polgárjog iránt érdeklődő joghallgatók, jogászok, illetve az egyházzal foglalkozók számára egyaránt érdekes jogi helyzet, amikor egy állam (jelen helyzetben a Vatikánvárosi Állam) a saját polgári jogrendszerébe egy adott jogintézményt (jelen esetben a házasság) tekintetében kizárólagosan a kánonjogi normákat emeli át. Nem kevésbé érdekes ennek jogkövetkezmenyei.

kijelenti: „A házasságot kizárólag a kánonjog szabályozza.”² Ennek ellenére – vagy talán pont ezért – kell a házasság jogintézményét az SCV-ben közelebbről megvizsgálnunk.

2. A vatikáni házasságjog – jogalap és magyarázat

2.1. A Vatikánvárosi Állam sajátos karaktere

A Savolyai-ház fősége alatt egyesült itáliai tüzéség közbejöttével 1870. szeptember 20-án elesett Róma. Ezzel megszűnt az Egyházi Állam. Olaszország 1871-ben egyoldalúan kibocsátotta a Garancia-törvényt (*Legge delle Garantigie*³), amelyet IX. Piusz elutasított,⁴ így a „római kérdés”⁵ évtizedekig megoldatlan maradt. Csak az 1929. február 11-én megkötött lateráni egyezményekkel sikerült a kérdést lezárni: a Szentszék elismerte az olasz államot, cserébe Olaszország is elismerte az SCV-t,⁶ egyben a kölcsönös jogviszonyokat szabályozták.

A pápa szuverenitása alatt állt és áll egy kicsiny terület, egy speciális karakterrel rendelkező állam. Igaz, hogy a Vatikánvárosi Állam minden állam általában vett jogi célját – a rend megtartása és a népesség jólétének elősegítése – bírja,⁷ egyidejűleg azonban az SCV létét egy sajátos politikai⁸ cél⁹ is megalapozza, amelyet a lateráni egyezmények is hangsúlyoznak. A Szentszék teljes és látható függetlenségének bizto-

² Legge n. LXXI sulle fonti del diritto, 2008. október 1. *Acta Apostolicae Sedis (AAS)*, Suppl. 79. (2008) 65–70. = Enchiridion Vaticanum, 25, Nr. 1516–1560. = Waldery HILGEMAN: *L'ordinamento giuridico dello Stato della Città del Vaticano. Origine ed evoluzione*. Città del Vaticano, Lateran University Press, 2012. 349–354. [A továbbiakban: HILGEMAN (2012)], ld. Art. 4 lit. c: „il matrimonio è regolato esclusivamente dalla legge canonica.”

³ OLASZ KIRÁLYSÁG: Legge n. 214 sulle prerogative del Sommo Pontefice e della Santa Sede e sulle relazioni dello Stato colla Chiesa, 1871. május 13. *Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia – Parte Ufficiale*, Vol. 12. (1871) Nr. 134; Vö. Josef GELMI: Garantiegesetz. In: Walter KASPER et al. (Hrsg.): *Lexikon für Theologie und Kirche*. 31993–2001. [A továbbiakban: *LThK*] 4. kötet, 291.

⁴ Vö. IX. PIUSZ: *Ubi Nos* enciklika, 1871. május 15. *Acta Sanctae Sedis (ASS)*, Vol. 6. (1870/71) 257–263.

⁵ Vö. Josef GELMI: Römische Frage. In: *LThK*, 8. köt., 1286–1287.; A katolikusok részvételének sajátos aspektusairól az olasz választásokon: HILGEMAN (2012) i. m. 25–26., 12. jegyzet.

⁶ Vö. *Trattato fra la Santa Sede e l'Italia*, 1929. február 11. *AAS*, Vol. 21 (1929) 209–274. Ld. még *Osservatore Romano (OssRom)*, 1929. június 8., 1.; illetve *Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia – Parte Prima*, Vol. 70 (1929) 2502–2527. Art. 26.

⁷ Vö. Federico CAMMEO: *Ordinamento giuridico dello Stato della Città del Vaticano*. Ristampa anastatica dell'edizione del 1932. Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 2005. Nr. 28.

⁸ HILGEMAN (2012) i. m. 58–60.: a szerző ezzel ellentétben politikamentes célról (*fine apolitico*) beszél az SCV esetében, amivel sajátos célja szerint szabad marad a világi-politikai akarattól.

⁹ Vö. a „sajátos cél” fogalmával: *Trattato fra la Santa Sede e l'Italia*, Art. 3. Ehelyütt nem lehet nem említeni, amit Federico Cammeo az általános jogi (*scopo*) és politikai (*motivo politico*) államcél magyarázataként az – akkor még fiatal – Osztrák Köztársaság kapcsán megjegyyez: „La Repubblica Austriaca, dopo la grande guerra, coi Trattati di Versaglia e di San Germano è stata riconosciuta ed è conservata come Stato, né può fondersi, come forse vorrebbe, con lo Impero Germanico, perchè essa deve funzionare quale piccolo Stato cuscinetto fra quell'Impero ed altre Potenze prossime e perchè non si è ritenuto conveniente all'equilibrio Europeo un accrescimento territoriale e demografico della

sításához ugyanis elengedhetetlen az, hogy szuverenitása nemzetközileg vitathatatlan legyen. Ebből következik, hogy – sajátos feltételekkel – létrehozzák Vatikánvárost, és a Szentszék kizárólagos és korlátozatlan szuverén hatalma és joghatósága annak egésze felett elismerésre kerüljön.¹⁰

Ennek a sajátos célnak szellemében fogalmazta meg VI. Pál beszédében a pápa, mint szuverén államfő pozícióját, ő olyan valaki, akinek állama „egy kicsiny [terület], szinte jelképes evilági szuverenitással van felruházva [...], amely megadja a feltétlenül szükséges keretet ahhoz, hogy szabadon teljesíthesse lelki küldetését, és amely biztosítja azt, aki vele tárgyal, hogy független minden evilági szuverén államtól.”¹¹

2.2. „... *purché non risultino contrari*...” – vatikáni jog, *ius divinum* és *ius canonicum*

2.2.1. *A vatikáni jog és a ius divinum összeegyeztethetőségének szükségessége*

XVI. Benedek pápa az állam alapításának 80. évfordulója alkalmából mondott beszédében kifejtette, hogy a vatikáni állam és annak világi szuverenitása arra szolgál, hogy „az Egyháznak és legfőbb pásztorának lehetősége legyen arra, hogy Jézus Krisztustól, az Úrtól kapott feladatát teljesítse”.¹²

Ennek a feladatnak a konkrét megvalósulása afelé mutat, hogy az Egyház a számára adott isteni jogot elismerje és azt egyházi törvényként a lelkek üdvösségének érdekében (vö. CIC 1752. k.) kodifikálja.

Ebből adódik, hogy a vatikáni *Legge sulle fonti del diritto* törvény az olasz jogrendből bizonyos polgárjogokat a vatikáni jogrendbe csak azzal az elvi behatárolással emel át, hogy az átvett normák „sem az isteni jog parancsaival, sem az egyházjog általános

---

Germania. Tuttavia la Repubblica Austriaca ha per scopo il bene dei suoi cittadini e non la funzione di Stato cuscinetto.” CAMMEO i. m. Nr. 28.

¹⁰ *Trattato fra la Santa Sede e l'Italia*, Előszó; vö. még Art. 26: „La Santa Sede ritiene che con gli accordi, i quali sono oggi sottoscritti, Le viene assicurato adeguatamente quanto Le occorre per provvedere con la dovuta libertà ed indipendenza al governo pastorale della Diocesi di Roma e della Chiesa Cattolica in Italia e nel mondo”.

¹¹ VI. PÁL: Discorso alle Nazioni Unite, 1965. október 4. *AAS*, Vol. 57. (1965) 877–885.; magyarul: <https://www.magyarokurir.hu/hirek/otven-evvel-ezelott-mondott-vi-pal-papa-beszede-az-enz-szekhazban> (2020. június 9.); Vö. még: XVI. BENEDEK: *Discorso ai partecipanti al convegno di studi promosso in occasione dell'80° anniversario della fondazione dello Stato della Città del Vaticano*, 2009. február 14. *AAS*, Vol. 101. (2009) 169–172.: „La Civitas Vaticana è in verità un punto quasi invisibile sui mappamondi della geografia mondiale, uno Stato minuto ed inerme privo di eserciti temibili, apparentemente irrilevante nelle grandi strategie geopolitiche internazionali. Eppure, questo presidio visibile dell'assoluta indipendenza della Santa Sede, è stato ed è centro di irradiazione di una costante azione a favore della solidarietà e del bene comune. E non è forse vero che proprio per questo da ogni parte si guarda a questo piccolo lembo di terra con grande attenzione? Lo Stato Vaticano, che racchiude in sé tesori di fede, di storia, di arte, custodisce un patrimonio prezioso per l'umanità intera. Dal suo cuore, dove presso la tomba di san Pietro abita il Papa, si leva un incessante messaggio di vero progresso sociale, di speranza, di riconciliazione e di pace.”

¹² XVI. BENEDEK (2009) i. m.

elveivel, sem pedig a lateráni egyezményekkel és későbbi megállapodásokkal”¹³ nem állhatnak ellentétben („*purché non risultino contrari*”).

2.2.2. A házasság: vatikáni jog és a *ius canonicum*

A *Gaudium et spes* kezdetű lelkipásztori konstitúció (GS) 48. szerint a házasság „szilárd intézmény [...] a társadalom színe előtt”, amely ezért az államrend szempontjából is fontos. A házasság azonban nem tisztán világi intézmény, amely egyedül az állami illetékességnek van alárendelve: Isten maga a házasság ősforrása, amelynek javai és céljai elsőrendűek a család minden egyes tagjának örök sorsa miatt is (vö. GS 48), vagyis lelki céllal is rendelkezik. Ennek megfelelően az SCV házassági jogintézményének szabályai nem lehetnek másmilyenek, csak olyanok, amelyek megfelelnek a kánonjogban rögzített egyházi tanításnak.¹⁴

2.3. A házasságra vonatkozó kánoni normák átvétele

2.3.1. Általános megjegyzések

Az Egyházi Törvénykönyv (Codex Iuris Canonici, CIC) a házasságot részletesen és átfogó módon szabályozza,¹⁵ az egyházi tanítás szellemében. Már a történelmi Egyházi Állam is közel járt ahhoz, hogy a házasságra vonatkozó kánoni szabályokat teljesen mérvadónak tekintse.¹⁶ A kánoni jogrendet – a napóleoni idők okozta törés után – XVI. Gergely 1834-ben kifejezetten jóvá is hagyta.¹⁷

¹³ *Legge n. LXXI sulle fonti del diritto*, Art. 3 § 2: „[...] purché [...] non risultino contrari ai precetti di diritto divino, né ai principi generali del diritto canonico, nonché alle norme dei Patti Lateranensi e successivi Accordi...”

¹⁴ Ez a lelki cél nem csak a szentségi házasságban áll fenn, ahogy a GS 48. sem csupán a szentségi házasságról beszél. A kánoni (és így a vatikáni) jogrend is foglalkozik a nem szentségi házasságokkal, függetlenül attól, hogy azokat egyháziilag előírt formában (vö. pl. CIC 1129. k.) vagy anélkül [vö. pl. *Dignitas Connubii* (DC) 4. cikk 2. §] kötik meg. A házasság szentségi voltával indokolják a kánoni normák átvételét a vatikáni jogba, azonban ez nem minden olyan házasságot érint, amelyre a kánonjog vonatkozik. Ezért pontosabb volna, ha a például a „házasság szent voltáról” (vö. GS 48.) beszélnének. Alessio SARAI: *Le fonti del diritto vaticano*. Città del Vaticano, Lateran University Press, 2011. 119., illetve főleg: Uő.: *Alcuni cenni circa i rapporti tra diritto canonico e le fonti del diritto vaticano*. *Iura Orientalia*, Vol. 9. (2013) 208–232. [http://www.iuraorientalia.net/IO/IO_09_2013/III_08_Sarais.pdf, 2020. június 9.], 227.

¹⁵ Vö. Giuseppe DALLA TORRE: *Note sulla disciplina del matrimonio nell'ordinamento giuridico vaticano*. In: Maria Luisa TACELLI – Vicenzo TURCHI (a cura di): *Studi in onore di Piero Pellegrino*. 1. köt. [Scritti di diritto canonico ed ecclesiastico, Collana della Facoltà di Giurisprudenza dell'Università del Salento – Nuova Serie 18]. Napoli, Edizioni scientifiche italiane, 2009. 399–415., különösen 404. [A továbbiakban: DALLA TORRE (2009).]

¹⁶ Vö. DALLA TORRE (2009) i. m. 404–405., 13. j.

¹⁷ Vö. Lorenzo SPINELLI: *Le legislazioni matrimoniali degli Stati italiani preunitari con riferimento al sistema concordatario*. *Studi Urbinati di Scienze Giuridiche ed Economiche*, Vol. 19 [Nuova Serie A 3] (1950/51) 181–232., különösen 196–197., hivatkozik a *Regolamento legislativo e giudiziario*-ra, 1834. november 10.: Antonio Maria BERNASCONI (ed.): *Acta Gregorii Papae XVI*, 4. köt., *Pars secunda*

Az 1929. február 11-én megkötött lateráni egyezmények ratifikációs okmányai ki-cserélésének napján – 1929. június 7.¹⁸ – hozták a vatikáni jogrend első alapvető törvényeit. Ezek közül az első a *Legge sulle fonti del diritto*.¹⁹ Ez, a vatikáni jog forrásairól szóló törvény a polgárjog témakörében – ide tartozik a házasságjog is – bizonyos megszorításokkal átvette az akkori Olasz Királyságban érvényben lévő 1865-ös *Codice civile*-t és a *Codice Pisanelli*-t.²⁰

Az abban lévő kötelező polgári házassággal (vö. Art. 93 Cod. civ. 1865) szemben az 1929-es *Legge sulle fonti del diritto* 11. cikk c) pontja megerősítette, hogy „a házasságot kizárólag ugyanaz a [azaz a kánoni; a szerző meg.] jog szabályozza.”²¹

A jogforrásokról szóló törvény 2008-as reformja sem változtatta meg tartalmában a házasságjogi rendelkezéseket: bár a *Codice Pisanelli* helyébe az 1942-es a *Codice civile italiano* (az olasz Polgári Törvénykönyv) lépett 2009. január 1-i hatállyal,²² a kánoni házasságjog javára történő kivétel továbbra is érvényben maradt.²³ A kánoni házasság az SCV-ben „*eo ipso*”²⁴ polgárjogi jelentőséggel bír.

2.3.2. Az alkalmazandó jog

A 2008-as *Legge sulle fonti* 4. cikk c) pontja értelmében tehát nem érvényes az olasz *Codice civile*, hanem csakis a kánonjog a következő esetekben:

- a házasságjog alapvető rendelkezései (házasságra való képesség, házassági beleegyezés, házassági akadályok);²⁵

---

civilis. Romae, 1904. 300–413., különösen 1. §: „Le leggi del diritto comune, moderate secondo il diritto canonico e le costituzioni Apostoliche, continueranno ad essere la norma dei giudizi civili in tuttocio che non viene altrimenti disposto in questo regolamento.“

¹⁸ Vö. SZENTSZÉK – OLASZ KIRÁLYSÁG: *Processo-Verbale*, 1929. június 7. *AAS*, Vol. 21. (1929) 295.

¹⁹ *A Legge n. II sulle fonti del diritto* (*AAS*, Suppl I [1929] 5–13. = Winfried SCHULZ: *Leggi e disposizioni usuali dello Stato della Città del Vaticano*. 1. köt. [Utrumque Ius 7]. Roma, 1981. 28–39. [A továbbiakban: SCHULZ (1981)]) mellett XI. Piusz törvénykezdő aktusa tartalmazza: *Legge fondamentale della Città del Vaticano*, n. I, *Legge n. III sulla cittadinanza ed il soggiorno*, *Legge n. IV sull'ordinamento amministrativo*, *Legge n. V sull'ordinamento economico, commerciale e professionale* és a *Legge n. VI di pubblica sicurezza*.

²⁰ Vö. *Legge n. II sulle fonti del diritto*, Art. 11.

²¹ *Legge n. II sulle fonti del diritto*, Art. 11 lit. c: „il matrimonio è [...] esclusivamente regolato dalla stessa legge [canonica].”

²² Vö. *Legge n. LXXI sulle fonti del diritto*, Art. 4. és Art. 13.

²³ Vö. uo., Art. 4, lit. c: „il matrimonio è regolato esclusivamente dalla legge canonica.”

²⁴ Ramon BIGADOR: *De iurisdictione Cardinalis Archiepiscopati Basilicae Vaticanae*. *Periodica*, Vol. 48. (1959) 267–297., különösen 295.

²⁵ Vö. Pio CIPROTTI: *Appunti di diritto privato vaticano*. Roma, Studium, 1938. Nr. 75.; Giuseppe DALLA TORRE: Vaticano (Stato della città del). In: ISTITUTO DELLA ENCICLOPEDIA ITALIANA, fondata da Giovanni TRECCANI (a cura di): *Enciclopedia Giuridica*. Roma, 1994., különösen 5. [A továbbiakban: DALLA TORRE (1994)]; Uő.: L'ordinamento giuridico vaticano e il diritto canonico. In: Cesare MIRABELLI – Giorgio FELICIANI – Carl Gerold FÜRST – Helmut PREE (Hrsg.): *Winfried Schulz in memoriam. Schriften aus Kanonistik und Staatskirchenrecht*. [Adnotationes in ius canonicum 8/1] Frankfurt a. M. et al., Peter Lang, 1999. 157–172., különösen 165. [A továbbiakban: DALLA TORRE (1999)]; Uő. (2009) i. m. 404.

- a házasságkötés formája;²⁶
- a házasság²⁷ felbontása illetve a semmisség kimondása;
- a házasság közvetlen hatásai;²⁸
- a házasság érvényesítése.²⁹

Egyidejűleg az SCV-ben a kánoni házasságjog kizárólagosan érvényes,³⁰ ezért a házasságkötésre vonatkozó szabályok sem esnek a nemzetközi magánjog³¹ hatálya alá, hanem kizárólag a kánonjog részét képezik.³²

A kánonjog kizárólagos érvényessége miatt történhetnek olyan esetek, amikor külföldi állampolgárok kívánnak házasságot kötni az SCV-ben, és a Vatikánban érvényesen megkötött házasságukat hazájuk nem ismeri el, de az is előfordulhat, hogy egy, a hazájában polgári házasságra képes személy a kánonjog szerint nem bocsátható házasságra, mivel:³³

- ahol az anyaország házasságjoga ismer olyan házassági akadályokat, amelyeket a kánonjog nem, megtörténhet, hogy bizonyos esetben megköthető az egyházi házasság és az az SCV-ben érvényes lesz, az anyaországban azonban nem ismerethető el polgári házasságként;
- fordítva is igaz, hogy az SCV-ben létezhetnek olyan akadályok, amelyek az anyaországban nem számítanak annak.
- Így egy államilag felbontott, de egyházilag érvényes házasság valószínűleg nem lehet akadály az anyaországban, azonban a kánonjogban (vö. CIC 1088. k., 1. §) és ennek megfelelően az SCV-ben is házassági akadály; hasonló eset az azonos neműek házassága (vö. CIC 1055. k. 1. §), vagy a polgári házasság olyan személyek esetében, amelyek hazájában a poligámia nem tilos (vö. CIC 1056. k.).
- Hasonlóképpen egy nem katolikus keleti egyház joga szerint felbontott házasság a kánonjog szerint továbbra is házassági akadály,³⁴ így az SCV-ben is az.

²⁶ Vö. CIPROTTI i. m. Nr. 75.; DALLA TORRE (1994) i. m. 5.; Uő. (1999) i. m. 165.; Uő. (2009) i. m. 404.

²⁷ Vö. CIPROTTI i. m. Nr. 75.; DALLA TORRE (2009) i. m. 404.

²⁸ CIPROTTI i. m. Nr. 75., így pl. a házastársak szétválása és az utódok törvényes volta is ide tartozik. Ld. még: DALLA TORRE (2009) 404.

²⁹ Vö. CIPROTTI i. m. Nr. 75.

³⁰ Vö. *Legge n. LXXI sulle fonti del diritto*, Art. 4, lit. c: „esclusivamente”.

³¹ DALLA TORRE (2009) i. m. 408., mint nem alkalmazható jogot idézi az olasz 1865-ös *Codice civile* rendelkezését: Disposizioni sulla pubblicazione, interpretazione ed applicazione delle leggi in generale, Art. 6: „Lo stato e la capacità delle persone ed i rapporti di famiglia sono regolati dalla legge della nazione a cui esse appartengono.” Az 1942-es *Codice civile*, Art. 17, Disposizioni sulla legge in generale a *Codice civile* vatikáni jogrendbe történő átvételekor az olasz *Legge n. 218 sulla riforma del sistema italiano di diritto internazionale privato*, 1995. május 31. (*Gazzetta Ufficiale* Nr. 128, 1995. június 3., Supplemento Ordinario Nr. 68), Art. 73, révén már hatályon kívül volt, és ugyanazon törvényben a Capo IV, Titolo III helyettesítette.

³² Vö. CIPROTTI i. m. Nr. 76.

³³ Vö. DALLA TORRE (2009) i. m. 408–409.

³⁴ Vö. CIC 1085. k.; APOSTOLI SZIGNATÚRA LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGA: Declaratio, 2006. október 20., Prot. N. 37577/05 VAR. *Communicationes*, Vol. 39. (2007) 66–67., itt főleg Nr. 2.; PÁPAI TÖRVÉNYSZABÁLYTANÁCS: Nota explicativa quoad pondus canonicum divortii orthodoxi, 2012. december 20. *Communicationes*, Vol. 44. (2012) 357–359., különösen az utolsó bekezdés.

Azok a házasságkötési tilalmak, amelyek a vatikáni jogrendben léteznek,³⁵ adminisztratív-fegyelmi, de nem kánoni jellegű rendelkezések, így nincs polgárjogi hatásuk egy esetleges házasságkötés esetén.³⁶

3. Házasságkötés a Vatikánban – kérdések a házasságjog alkalmazásához

3.1. Vatikáni állampolgárok házasságkötése a CIC 1108. k. szerint

A házasságkötés tekintetében a katolikusok – még akkor is, ha csak a házastársak *egyike* tartozik a Katolikus Egyházhoz – a kánoni formára kötelezettek (vö. CIC 1108. k.).

Ha vatikáni állampolgárok kánoni házasságkötése a Vatikánban történik, bejegyzik azt a plébániai anyakönyvekbe, jelen esetben vagy a Szent PéterBazilikában, vagy a Szent Anna plébániatemplomban (vö. CIC 1121. k. 1. §). A plébánia³⁷ ezt követően értesíti az *Ufficio dello Stato Civile, Anagrafe e Notariato* (2019-től *Ufficio Giuridico*)³⁸ hivatalt, azaz a vatikáni Kormányzóság³⁹ illetékes szervét, ahol a házasságkötést az ott vezetett állami anyakönyvekbe bevezetik és a mellékelt aktát megőrzik.⁴⁰

³⁵ Így pl. a Pápai Svájci Gárda alacsonyabb rangú tagjainak házasságkötése: Art. 9 és Art. 29. *Regolamento organico, disciplinare ed amministrativo della Guardia Svizzera Pontificia*, 2006. január 16. Città del Vaticano, 2006. [A továbbiakban: *Regolamento*]

³⁶ Vö. CIPROTTI i. m. Nr. 75. A fentebb említett házassági tilalom nem *sub poena nullitatis* alá eső kánoni vagy polgárjogi tilalom. Ez abból is látszik, hogy az Art. 30 *Regolamento* (i. m.) a házasságkötést a tilalom és a szankció ellenére mint lehetséges dolgot tartja számon: „Chi contrae matrimonio...”.

³⁷ Az 1929-es *Legge sulle fonti del diritto*, Art. 11 lit. g még kifejezetten kimondja, hogy „gli atti [...] di matrimonio [...] sono redatti in occasione [...] del matrimonio [...] e conservati dal parroco, che ne rimette copia al Governatore”. A 2008-as *Legge sulle fonti del diritto*, Art. 4 lit. g csak általában véve fogalmaz: „[G]li atti [...] di matrimonio [...] sono redatti a norma della legislazione vaticana.” (vö. Waldery HILGEMAN: *La nuova Legge sulle Fonti del Diritto dello Stato della Città del Vaticano. Apollinaris*, Vol. 83. [2010] 43–84., különösen 70–71.; Uő. (2012) i. m. 227.).

³⁸ Vö. *Legge n. CCCLXXXIV sul governo dello Stato della Città del Vaticano*, 2002. július 16. *AAS*, Suppl. 73. (2002) 33–49. = *Enchiridion Vaticanum*, 21. köt., Nr. 678–766. = Giorgio CORBELLINI: *Leggi e Disposizioni dello Stato della Città del Vaticano*. 3. köt. [Utrumque Ius 9]. Città del Vaticano, 2007. 292–307. = HILGEMAN (2012) i. m. 332–348., Art. 22, 1. bek.: „L’Ufficio esplica il servizio di Stato Civile ed Anagrafe, provvedendo in particolare agli adempimenti relativi allo stato dei cittadini e dei residenti.”

³⁹ Vö. DALLA TORRE (2009) i. m. 409.

⁴⁰ Egy, az illetékes vatikáni hivatalban meglévő, hivatalosan nem publikált, kéziratos leírás az „Ufficio dello Stato Civile” számára a következő feladatokat tartalmazza [Attribuzioni dell’Ufficio del Personale e dello Stato Civile del Governatorato dello Stato della Città del Vaticano, 1976. március 6. In: Winfried SCHULZ: *Leggi e disposizioni usuali dello Stato della Città del Vaticano*. 2. köt. [Utrumque Ius 8] Roma, 1982. 463–468., Nr. B.1.]:

- az átküldött házassági akta és a mellékelt dokumentumok egyezőségének felülvizsgálata;
- a házasság regisztrációja;
- az adatok anyakönyvezése (két példányban);
- a házasság nem inkább: a házasságkötést igazoló okiratok? ellenőrzött és hitelesített másolatainak felküldése az Államtitkárságra, ha azt külföldre továbbítják;
- az éves statisztika elkészítése.

Amennyiben vatikáni állampolgárok kánoni házasságkötése az SCV-n kívül történik, a házasságkötést a házaspár kérésére vezetik át a vatikáni polgári anyakönyvbe. Ez az átvezetés független a kánoni házasságkötés helyétől. Csak olyan házasságokat lehet átvezetni, amelyeket egyháziilag érvényes formában kötöttek. A formai kötelemtől nem lehet eltérni, ezért nem vezethető át nem katolikusok közötti vagy polgári házasságkötés.⁴¹

3.2. Külföldi állampolgárok CIC 1108. k. szerinti házasságkötése az SCV-ben

Külföldi állampolgárok számára is érvényes az SCV-ben a kánonjog kizárólagos polgári jogként való alkalmazása. Az otthoni jegyvizsgálat előfeltétel (vö. CIC 1067. k.). A kánoni esküvőt követően az illetékes plébánia értesíti a Kormányzóságot, hogy bejegyezze vagy a *matrimoni trasmessi* vagy a *matrimoni non trasmessi* regiszterbe, attól függően, hogy a jegyescsár kívánta-e vagy sem, hogy házasságukat átvezessék az anyaország polgári anyakönyvébe (*trasmissione*). Ez utóbbi eset mindenekelőtt akkor fordulhat elő, ha az egyházi házasságot az anyaországban már megelőzte egy polgári (formai hiány miatt azonban kánonilag érvénytelen) házasságkötés.

3.3. Két olyan személy vatikáni házasságkötése, akikre a CIC 1108. k. nem vonatkozik

Valószínűnek tűnik, hogy az SCV-ben kevés olyan házasság kötött, amely nem esik a CIC 1108. k. hatálya alá.⁴² Mégis tárgyalnunk kell – még ha teoretikusan is⁴³ – ezt az eshetőséget.

Először is fel kell oldanunk azt a feszültséget, amit Pio Ciprotti említ, vagyis hogy a nem katolikus megkereszteltek között fennálló házassági akadályok az egyházjog hatálya alá esnek, míg a meg nem kereszteltek közötti akadályok nem.⁴⁴ Ez a különbségtétel az 1983-as CIC-ben nincs már benne. Az 1917-es Codex⁴⁵ szövegétől eltérően az 1983-as CIC már nem *minden* megkereszteltre érvényes, hanem csak „azokat kötelezik, akiket a Katolikus Egyházban kereszteltek meg, vagy oda fölvettek” (CIC 11. k.)

Az olyan házasságkötések esetében, amelyek nem esnek a CIC 1108. k. hatálya alá és nem köti őket a tisztán egyházi jog – magától értetődően az isteni jog érintetlenül hagyásával –, azokra a jogrendekre kell hagyatkozni, amelyeknek ők maguk esnek a hatálya alá.⁴⁶

⁴¹ Vö. DALLA TORRE (2009) i. m. 406–407.

⁴² Vö. ehhez CIPROTTI i. m. Nr. 77. Előfordulhatna például akár egy olyan eset, amikor egy kápolnában az ökumenikus vendégszeretet jegyében nem katolikus esküvőt tartanak.

⁴³ Vö. DALLA TORRE (2009) i. m. 405.

⁴⁴ Vö. CIPROTTI i. m., a különbség a Nr. 77 és a Nr. 78 között.

⁴⁵ Vö. CIC (1917) 12. k.: „Legibus mere ecclesiasticis non tenentur qui *baptismum* non receperunt...” (saját kiemelés).

⁴⁶ Vö. részletesebben: Burkhard Josef BERKMANN: Die Annullierung von Ehen mit einem oder zwei nichtkatholischen Partnern gemäß Dignitas connubii. *DPM*, Vol. 15/16. (2008/09) 37–81., különösen 44–47.

- a fel(ek) egyházának vagy egyházi közösségének saját házasságjoga, ha van neki [vö. *Dignitas connubii* instrukció (DC), 4. cikk 1. § 1, főleg DC 2. cikk 2. § 1]: ez áll fenn főként a nem katolikus keleti egyházak esetében;
- az a jog, amelyet a fel(ek) egyházi közössége alkalmaz, ha nincs saját házasságjoga (vö. DC 4. cikk 1. § 1., főleg DC 2. cikk 2. § 2.): ebben az esetben általában a vonatkozó állami jogot alkalmazzák;
- az a jog, amely adott esetben mindkét meg nem keresztelt félt köti (vö. DC 4. cikk 2. § 2.): általában ebben az esetben is az állami jogról van szó.

3.3.1. A házasságra való képesség

A DC 2. és 4. cikkeiben megnevezett normák, amelyek a házasságkötésre való *képességre* utalnak, olyan szabályokat is tartalmazhatnak, amelyek különböznek mind az isteni mind a kánoni jogtól.⁴⁷ Ebből adódik a kérdés, hogy akkor ezek mennyiben alkalmazhatóak:

- ha a nem katolikus fél saját jogrendje olyan házasságra való képesség fogalmat tartalmaz, amely az isteni jognál megengedőbb⁴⁸ – ekkor az isteni jog az irányadó;
- ha a nem katolikus fél saját jogrendje az isteni joggal *egybevág* – ekkor a DC-re való visszautaláson túl nem szükséges további szabályozás;
- ha a nem katolikus fél saját jogrendje az isteni jognál *szűkebb* házasságfogalmat alkalmaz,⁴⁹ akkor meg kell vizsgálni, hogy a szűkítés ellentmond-e az isteni jognak – itt arra kell figyelni, hogy a házasság esetében a természetjog szűkítésének csak megfelelő oka lehet (vö. CIC 1058. k.).

A nem katolikus felek saját jogrendjére vonatkozó házassági előírások a házasságkötés kánoni érvényességének megítélése szempontjából a gyakorlatban csak kevés esetben relevánsak,⁵⁰ bár a házasságkötéshez megkívánt életkor esetében nagy különbségek lehetnek.⁵¹

⁴⁷ Vö. Klaus LÜDICKE: *Dignitas Connubii. Die Eheprozessordnung der katholischen Kirche. Text und Kommentar.* [Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici, Beiheft 42] Essen, Ludgerus-Verlag, 2005. Art. 2, 4. sz.; vö. még BERKMANN i. m. 52–54.

⁴⁸ DALLA TORRE (2009) i. m. 409., példákat is hoz: második házasság lehetősége állami válást követően, poligámia stb.

⁴⁹ DALLA TORRE (2009) i. m. 408., ha a saját jogrendben meghatározott alsó korhatár magasabb, mint amit a házasságra való természetes képesség meghatároz (vö. CIC 1083. k. 1. §), nyilvánvalóan az SCV-ben megkötött házasság érvényességéből kell kiindulni. A felek saját jogára való visszautalás (DC 2. cikk 2. §) úgy tűnik, hogy itt nem lehetséges. További példa lehetne az, ha az állam megtiltja a megözvegyült személyek újraházasodását.

⁵⁰ LÜDICKE i. m. Art. 2, 6. sz., konkrétan a Német Szövetségi Köztársaság jogrendjére utal, mivel az semmilyen, a kánoni normát felülmúló semmisségi okot nem tartalmaz.

⁵¹ Anélkül, hogy ehelyütt a vonatkozó törvényi előírásokat közelebbről megvizsgáljunk, megnevezünk néhány példát: a német Polgári Törvénykönyv (§ 1303 Abs. 2 dt. BGB) és az osztrák házassági törvény (§ 1 österr. EheG) az állami korhatárt a kánoni életkorral szemben legalább a női fél esetében szűkíti, mivel a CIC 1083. k. 1. § a kánoni korhatárt a betöltött 14. évben határozza meg, míg az állami esküvő csak a betöltött 16. életévtől lehetséges. Magyarországon hasonló a szabályozás, 16 év a korhatár (PTK 4:9. §)

3.3.2. A házasságkötés formája

Úgy tűnik, hogy a nem katolikusok SCV-ben kötendő házasságkötésének *formája* tekintetében egy önmagába visszatérő körben mozog a jogrend: A SCV *Legge sulle fonti del diritto* jogszabály a kánonjogra utal, a kánonjog pedig a nem katolikus felek saját jogrendjére, amely – a *ritus sacer* kivételével a keleti egyházak esetében (vö. DC 4. cikk 1. § 2.) – arra az állami jogrendre mutat vissza, amelynek a felek alá vannak vetve, és ez általában *ratione loci* a házasságkötés helyének joga, azaz az SCV jogrendje.

Az erre vonatkozó kifejezett szabályozás hiányában abból kell kiindulnunk, hogy az SCV-ben azoknál feleknél, akik sem a CIC 1108. k., sem pedig az DC 4. cikk 1. § 2. hatálya alá nem esnek, elegendő lehet a házassági bejegyzés egyszerű kölcsönös kinyilvánítása (vö. CIC 1057. k.).⁵²

3.3.3. Összefoglalás

A fentebbi megfontolásokból azt következik, hogy az SCV államterületén a házassági akarat kölcsönös, magánjellegű kinyilvánítása két formára nem kötelezett, házasságra képes személy részéről rendszerint teljesen érvényes házasságkötésnek minősül.

Ezen a ponton a kánonjog a házasságra való természetes képességnek a felek saját jogrendje által szabályozott szűkítésének lehetőségéből indul ki, amennyiben a megfelelő jogi előírások az isteni joggal nem ellenkeznek. A szűkítések legitimitását esetenként kell vizsgálni, azonban figyelembe kell venni a *favor matrimonii*-t (vö. CIC 1060. k.) is, azaz hogy a házasságot jogkedvezmény illeti meg.

3.4. A vatikáni házasság átvezetése külföldön

A vatikáni házasságkötés átvezetése külföldi állami anyakönyvbe diplomáciai úton történik. Az SCV Kormányzósága értesíti a vatikáni Államtitkárságot a házasfelek lakóhelyének megadása mellett. Az Államtitkárság a Vatikánvárosi Állam Alaptörvénye (*Legge fondamentale dello S.C.V.*)⁵³ 2. cikke értelmében az illetékes nagykövetségen keresztül továbbítja a megkeresést az anyaországba,⁵⁴ ahol a saját államjognak megfelelően a vatikáni polgári házasság a polgári anyakönyvbe bejegyzésre kerül.

A szóban forgó házasságra ebben ez eljárásban az anyaországban nem mint egyházi házasságra, hanem mint külföldön kötött polgári házasságra tekintenek. Ennek az a következménye, hogy

(a *ford.*). Az ortodox esküvőkhöz pl. Lorenzo LORUSSO – George GALLARO: Divorced and remarried in the Eastern Orthodox Churches. *Studia Canonica*, Vol. 50. (2016) 485–502., különösen 502. A szerzők kifejtik, hogy a házassági akadályok az ortodox egyházaknál relevánsak, „even if such impediments are not included in Catholic canonical norms”.

⁵² Vö. DALLA TORRE (2009) i. m. 405.; CIPROTTI i. m. Nr. 77–78.

⁵³ *Legge fondamentale dello Stato della Città del Vaticano*, 2000. november 26. *AAS*, Suppl. 71. (2000) 73–83. = *Enchiridion Vaticanum*, 19. köt., Nr. 1520–1550. = CORBELLINI i. m. 224–232. = HILGEMAN (2012) i. m. 323–331.

⁵⁴ Vö. DALLA TORRE (2009) i. m. 409.; illetve még: BIGADOR i. m. 295.

- még akkor is, ha az állam konkordatárius házassági rendszerben az egyházi házasságot elismeri, ebben az esetben külföldi polgári házassággként kezeli;⁵⁵
- azokban az országokban, ahol egy tisztán kánoni házasságnak nincs állami jogkövetkezménye, az SCV polgári házassága közvetlenül bekerülhet a polgári anyakönyvbe.

3.5. A házassági kötelék felbontása

Mivel az SCV házasságjoga kizárólag a *ius divinum et canonicum* alapján áll, ezért olyan jogintézmény mint a házasság felbontása az SCV jogrendjében nem található meg.⁵⁶ Ehelyütt a CIC 1141. k. rendelkezése korlátlanul érvényes: „A megkötött és elhált házasságot semmiféle emberi hatalom és semmiféle ok nem bonthatja fel, kivéve a halált.”

Ezzel egyidejűleg nyitva állnak a kánoni utak, amelyek egy házassági közösség felbontásához vezetnek.⁵⁷ Amennyiben egy kánoni házassági eljárást kell lefolytatni,

⁵⁵ Vö. ehhez, más szerzők (vö. Letizia DI SALVO: Sul matrimonio celebrato tra cittadini italiani nello Stato della Città del Vaticano. *Il Diritto Ecclesiastico*, Vol. 107/II. [1996] 292–299., különösen 299.; továbbá DALLA TORRE (2009) i. m. 411–415., főleg. 29. és 30. j.) további idézése helyett Olaszországra vonatkozóan: SEMMÍTŐSZÉK: Ítélet, Procura Generale Appello Roma contra Cipriani et al., 1994. július 4., Prot. N. 6301. *Il Diritto Ecclesiastico*, Vol. 106/II. (1995) 298–300., különösen 299. [A továbbiakban: SEMMÍTŐSZÉK: Cipriani]: „[I]l matrimonio [...] celebrato [...] nella Basilica di San Pietro in Roma [...] è, sotto il profilo tecnico-giuridico, un matrimonio contratto all'estero...”, és uo. 300.: „[...] il matrimonio religioso di cui è causa, non può definirsi [...] di natura concordataria...”.

⁵⁶ Ugyanebből az okból kifolyólag nem volt lehetséges olyan megoldás, hogy egy, a Vatikánban kötött (majd ezt követően Olaszországban külföldi polgári házassággként elismert) házasságot, amelyet a román állam semmissé nyilvánított, átvezessék az SCV polgári házassági anyakönyvbe: „Senonchè l'ufficiale di Stato Civile di Roma non ha mai trascritto nei propri registri, in virtù della norma concordataria, il matrimonio in questione proprio perchè questo è stato celebrato all'estero, e come tale è stato semplicemente annotato nel registro dei matrimoni contratti all'estero [...]. Detta annotazione non è altro che atto accessorio dell'atto principale avvenuto in altro Stato e regolato dalle leggi di quello Stato: atto accessorio che solo da quell'atto principale continua ad aver vita, atteso il riconoscimento internazionale del matrimonio celebrato nello Stato della Città del Vaticano: non nei registri di Stato Civile del Comune italiano di Roma può essere trascritta la sentenza rumena di annullamento, ma in quelli dello Stato della Città del Vaticano...” (Giulio PATRIZI DI RIPACANDIDA: Matrimonio vaticano, annullamento rumeno e delibazione italiana. *Il Diritto Ecclesiastico*, Vol. 58. [1948] 264–268., különösen 267–268.).

Nem veszik ugyanis figyelembe, hogy a polgári házasságot és annak felbontását az SCV-ben kizárólag a *ius divinum et canonicum* alapján ítélik meg. Egy, az SCV-ben kötött házasság civil külföldi semmissé tételét ezért nem lehet közvetlenül bevezetni az SCV állami anyakönyvbe, hanem a kánonjognak megfelelő házassági eljárást kell lefolytatni.

⁵⁷ Ezen a helyen főként a CIC 1671–1691. kk. szerinti semmisségi eljárásokat kell megemlítenünk, az el nem hált házasságokra vonatkozó CIC 1142., 1697–1706. kk. szerinti eljárásokat és a 2001-es normák szerinti *favor fidei* eljárásokat [vö. Normae de conficiendo processu pro solutione vinculi matrimonialis in favorem fidei, 2001. április 30. In: HITTANI KONGREGÁCIÓ (kiad.): *Documenta inde a Concilio Vaticano secundo expleto edita, 1966–2005*. Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 2006. Nr. 95. Vö. erről: Johannes FÜRNRANZ: A házasság *in favorem fidei* felbontásának 2001-es normái és a Hittani Kongregáció gyakorlata. Ford. TÓTH Tamás. *Iustum, Aequum, Salutare*, Vol. 16. (2020/2) 31–58.], hasonlóképpen a *Privilegium Paulinum* is ide tartozik a CIC 1143–1147. vagy az 1148. k. és a 1149 k. szerint.

lehetőség van azt elkezdni a felek egyikének lakóhelyén vagy pótlakóhelyén (CIC 1672. k. 2.), vagy azon a helyen, ahol a legtöbb bizonyíték fellelhető (vö. CIC 1672. k. 3.), azonban *ratione loci celebrationis* (CIC 1672. k. 1.) elkezdhető az eljárás az SCV illetékes egyházi bírósága előtt is. Ezt az egyházi bíróságot II. János Pál pápa a *Quo civium iura* motu proprio révén állította fel (egyidejűleg az SCV állami ítélkezésének újrendezésével⁵⁸), és 1988 elején állt fel⁵⁹ „a Római Egyházmegye azon részére, amely a Vatikánvárosi Állam területére esik”⁶⁰. Annak ellenére, hogy ezzel egy, a *Tribunale dello Stato della Città del Vaticano* vatikánvárosi állami bíróságtól teljesen független egyházi bíróság⁶¹ jött létre, a székhelye mégis ugyanaz.⁶² Fellebbviteli bírósága a *Rota Romana*.⁶³

A semmisséget, illetve a házasság felbontását be kell jegyezni a házassultak anyakönyvébe az illetékes vatikáni plébánián (vö. CIC 1682. k. 2. §) és – a házasságkötéshez hasonlóan – az *Ufficio dello Stato Civile, Anagrafe e Notariato* (2019-től *Ufficio Giuridico*) hivatalba kell jelenteni, ahol az aktákhoz hozzáfűzik a megfelelő megjegyzést.⁶⁴

A házasságkötéshez hasonló módon⁶⁵ van lehetőség arra, hogy ott is, ahol egy kánoni döntésnek nincs állami jogkövetkezménye, a vatikáni állami házasság megszűnése bekerüljön a külföldi anyakönyvekbe.⁶⁶

⁵⁸ Vö. *Legge n. CXIX che approva l'ordinamento giudiziario dello Stato della Città del Vaticano*, 1987. november 21. *AAS*, Suppl. 58. (1987) 45–50. = *L'Osservatore Romano*, 1987. november 29., 4. = *Enchiridion Vaticanum*, 10. köt., Nr. 2331–2358 = CORBELLINI i. m. 36–41.

⁵⁹ 1988 előtt az SCV területén egyházi ítélkezésben a *Sezione Ecclesiastica del Tribunale vaticano* volt illetékes [vö. *Ordinamento giudiziario*, 1946. május 1. In: *Ordinamento giudiziario e Codice di Procedura Civile dello Stato della Città del Vaticano*. Città del Vaticano, 1946. XV–XXV = SCHULZ (1981) i. m. 206–212., Art. 12.].

További történelmi kifejtések az SCV területére illetékes, 1988 előtti egyházi ítélkezéssel kapcsolatban: vö. Ermanno GRAZIANI: A proposito di matrimoni celebrati nella Basilica di S. Pietro. *Il Diritto Ecclesiastico*, Vol. 71/I. (1960) 435–439., különösen 436–438. GRAZIANI (i. m. 439.), illetve mások (Francesco SALERNO: Competenza del Tribunale Ecclesiastico Vaticano in materia di cause matrimoniali. *Il Diritto Ecclesiastico*, Vol. 73/I. [1962] 375–425., különösen 424–425.) megállapításával szemben a *L'Attività della Santa Sede* 1972, 861.; 1973, 875.; 1974, 808.; 1975, 828. alapján mégis az látszik, hogy a házassági semmisségi eljárásokkal az SCV területén *de facto* az elsőfokú *Tribunale di Istanza* foglalkozott (vö. ebben az értelemben: BIGADOR i. m. 295.; a szerző bíróként működött az 1946-os *Ordinamento giudiziario* Art. 12 alapján az SCV *Tribunale di Istanza* bíróságán, vö. *Annuario Pontificio* 1959, 1316.).

⁶⁰ Vö. II. JÁNOS PÁL: *Quo civium iura* motu proprio, 1987. november 121. *AAS*, Vol. 79. (1987) 1353–1355. Art. 1.

⁶¹ Vö. ehhez: Waldery HILGEMAN: L'ordinamento giuridico dello stato della Città del Vaticano. *Didaskalia*, Vol. 41. (2011) 87–117., különösen 91., 14. j.; Uó. (2012) i. m. 128., 126. j.

⁶² Vö. II. JÁNOS PÁL: *Quo civium iura*, Art. 4.

⁶³ Uo. Art 7.

⁶⁴ A megjegyzést nem az anyakönyvbe, hanem csak a házassági aktához teszik, a következő szövegű bélyegzővel: „Il matrimonio di cui al presente documento è stato dichiarato nullo dall'autorità giudiziaria canonica [...] . Città del Vaticano, ...”.

⁶⁵ Vö. 2.4. fejezet

⁶⁶ Az Olasz Köztársaságra vonatkozóan vö. SEMMÍTŐSZÉK: Cipriani i. m. 300.: „[...] anche se il matrimonio di cui è causa, non può definirsi [...] di natura concordataria, la sentenza ecclesiastica che lo ha annullato (sentenza della Sacra Rota, avente rilevanza diretta nell'ordinamento statale della Città del Vaticano),

Nem csak a védelemhez való jog⁶⁷ objektív fontossága miatt, hanem azért is, mert a kánoni eljárásnak közvetlen hatása van az állami anyakönyvre, és hogy a külföldi állami anyakönyvekbe⁶⁸ történő átvzetésnél elkerüljék a komplikációkat, az az SCV-re való közvetlen hivatkozással lefolytatott kánoni eljárásnak különleges figyelemmel kell lennie az alperes fél védelemhez való jogára.⁶⁹

4. Záró megfigyelések

Jelen tanulmány kétségtelenül egy olyan tisztán jogi témát tárgyal, amelynek gyakorlati jelentősége csupán egy áttekinthető mennyiségű esetre terjed ki.⁷⁰ Ennek ellenére a kánonjogászok számára érdekes lehet egy olyan állami házasságjogi rendszer tanulmányozása, amelyben – sok más országhoz hasonlóan – a polgári házasságot a mindenkori vallási szabályoktól relatív függetlenül vizsgálhatjuk ugyan, mégis ennek a kis államnak jogrendszere egészen sajátos karaktert hordoz, ahol éppen a házasságjogban nincs semmilyen eltérés a *ius divinum et canonicum*, azaz az isteni és a kánonjogtól.

è ugualmente suscettibile di delibazione, quale sentenza straniera, a norma dell'art. 797 c.p.c. ...” Vö. ehhez még: Settimo CARMIGNANI CARIDI: Rapporti interordinamentali. Santa Sede, Stato della Città del Vaticano e giudici ecclesiastici davanti al giudice dello Stato (1984–2012). *Il Diritto Ecclesiastico*, Vol. 123. (2012) 465–533., különösen 515–516.

⁶⁷ Vö. pl. APOSTOLI SZIGNATÚRA LEGFELSŐ BÍRÓSÁGA: c. Staffa, 1973. november 24., Prot. N. 2973/72 CA. *Periodica*, Vol. 64. (1975) 296–306., különösen 300., ahol a „*ius sese defendendi*”-t mint „*ex ipso iure naturae*”-t írják le.

⁶⁸ Vö. pl. Pellegrini contra Olasz Köztársaság az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt, amelyben Olaszországot elítélték, mivel a konkordátumnak megfelelően egy egyházi semmisségi ítéletet átvezettek az állami anyakönyvekbe. Az Emberi Jogok Európai Bírósága szerint az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény 6. cikk 1. § szerint az eljárás során sérült a védelemhez való jog (tisztességes eljáráshoz való jog) (vö. EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGA: Pellegrini c. Olasz Köztársaság, 2001. július 20., Prot. N. 30882/96. *Il Diritto Ecclesiastico*, Vol. 112/II. [2001] 305–313. különösen Nr. 46–48). Az olasz hatóságoknak a kánoni ítélet átvezetése előtt meg kellett volna vizsgálniuk az állami anyakönyveket „que la procédure y relative remplissait les garanties de l'article 6” (Uo., Nr. 40). Ehhez lásd még: Gabriele FATTORI: Giurisprudenza creativa, sopravvivenza e crisi del sistema matrimoniale concordatario. *Ius Ecclesiae*, Vol. 29. (2017) 299–325., különösen 311., 42. j.

⁶⁹ Vö. APOSTOLI SZIGNATÚRA LEGFELSŐ BÍRÓSÁGA: Lettera Circolare su talune questioni riguardanti la tutela del diritto di difesa nel processo di nullità del matrimonio, 2002. november 14., Prot. N. 33840/02 VT. *Ius Ecclesiae*, Vol. 15. (2003) 869–871.

⁷⁰ 2015 végén összesen 623 állampolgára volt az SCV-nek. A Svájci Gárda 116 tagja és további 441 állampolgár a CIC 277. k. 1. § és az 599. k. alapján akadályoztatva van a házasságkötésben (vö. *L'Attività della Santa Sede 2015*, 1449.); A polgári hatással járó, SCV-ben történt kánoni házasságkötések számára vonatkozóan lásd a Függelékét.

Függelék

Házasságkötések az SCV-ben

Először 1991-ben, az SCV Általános Helynökségének (Vikariátus) újraszervezése⁷¹ után hozza a *L'Attività della Santa Sede* részletesen az SCV-ben kötött házasságokat:

Év	San Pietro (Szent Péter-bazilika)				összesen	átvezetve
		S. Anna in Vaticano	S. Stefano degli Abissini	többi ká- polna		
2015	21	56	20	10	107	55
2014	41	31	17	15	104	73
2013	25	24	22	12	83	60
2012	27	43	25	8	103	54
2011	17	50	26	13	101 ⁷²	78
2010	30	52	29	11	122	92
2009	27	36	21	8	92	67
2008	45	44	28	4	121	(⁷³)
2007	66	49	27	4	146	108
2006	76	38	23	3	140	115
2005	84	39	21	-	144	111
2004	71	40	13	-	124	96
2003	55	33	15	2	105	86
2002	51	37	7	2	96	78
2001	45	37	9	-	91	67
2000	58	28	10	-	96	81
1999	59	32	16	-	107	100
1998	89	37	15	-	141	138
1997	86	35	17	-	138	130
1996	75	35	13	-	123	119
1995	83	34	22	-	139	124
1994	81	31	28	-	140	156 ⁷⁴
1993	68	43	12	-	123	115 ⁷⁵
1992	68	111	17	-	196	230 ⁷⁶
1991	40	187	15	-	242	247 ⁷⁷

⁷¹ Vö. II. JÁNOS PÁL: *Dopo la costituzione*, kirográf, 1991. január 14. *AAS*, Vol. 83 (1991) 147–148.

⁷² A 2011-es *L'Attività della Santa Sede* adatai nyilvánvalóan tévesek.

⁷³ A 2008-as *L'Attività della Santa Sede* itt újra a 2007-es adatokat hozza.

⁷⁴ 1993. november 1. – 1994. november 1.

⁷⁵ 1992. november 1. – 1993. november 1.

⁷⁶ 1991. november 1. – 1992. november 1.

⁷⁷ 1990. november 1. – 1991. november 1.

1965 és 1990 között a *L'Attività della Santa Sede* csak a Kormányzóság által átvezetett házasságok számát hozza:

Év	Szám
1990	186 ⁷⁸
1989	235
1988	349
1987	285
1986	239
1985	292
1984	188
1983	114
1982	72
1981	88
1980	90
1979	95
1978	84

Év	Szám
1977	93
1976	71
1975	111
1974	118
1973	134
1972	210
1971	225
1970	n.a. ⁷⁹
1969	n.a.
1968	n.a.
1967	n.a.
1966	n.a.
1965	101 ⁸⁰

1965 előtt az *L'Attività della Santa Sede* nem hozza a házasságkötések számát.⁸¹

A kánoni házassági ítékezésre vonatkozóan az SCV-ben megjelentek többször beszámolók az eljáró *Tribunale di 1^a Istanza* bíróság *Sezione per le altre cause contenziose* részlegének működéséről az *L'Attività della Santa Sede* 1972–1975 közötti éveiből,⁸² illetve *Tribunale Ecclesiastico di primo grado* egyházi bíróságról 1991 és 2002 között.⁸³

⁷⁸ 1989. november 1. – 1990. november 1.

⁷⁹ n.a.: nincs adat – a *L'Attività della Santa Sede* nem közölt adatokat az adott évre vonatkozóan.

⁸⁰ „I matrimoni registrati dall'Ufficio di Stato Civile della Città del Vaticano nel 1965 sono stati 101, dei quali circa i due terzi celebrati nella Basilica di San Pietro e nella Parrocchia di S. Anna, il terzo residuo riguarda matrimoni celebrati in cappelle site nella Città del Vaticano e fuori dello Stato. La maggior parte di tali matrimoni non riguarda persone che hanno residenza nella Città del Vaticano, bensì cittadini italiani e stranieri e fra questi vari profughi.” (*L'Attività della Santa Sede* 1965, 770.).

⁸¹ BIGADOR i. m. 295. Általában véve megállapítható, hogy a lateráni egyezmények életbe lépését követően „matrimonia in Basilica S. Petri frequentiora celebrari coeptum est”.

⁸² Vö. *L'Attività della Santa Sede* (1972) 861., (1973) 875., (1974) 808., (1975) 828.

⁸³ Vö. *L'Attività della Santa Sede* (1991) 1627., (1992) 1493., (1993) 1647., (1994) 1603., (1995) 1220., (1997) 1299., (1998) 1274., (1999) 1362., (2001) 1245., (2002) 1291.

